

Tähelepanu!

Vahendame infot funktsionaalse lugemise teema. Lugemise mõiste on väga lai ning ainest erinevateks aruteludeks leiab peaaegu igast lugemisega seotud mõistest. Sellel nädalal otsime üles lugemisrõõmu. Kust see tuleb? Kuidas teda hoida ning kuidas saaks muuta lugemise mõnusaks tegevuseks ka nendele lastele, kellele see rohkem raskusi tekitab? Lugemisrõõmu teemal palusime kaasa mõelda eripedagoog-lugemisenõustajal Maili Liinevil, kes on lugemise ja lugemisrõõmu hoidmisega tugevalt seotud nii ametialaselt kui ka isiklikus elus.

Ideekalendri videoblogis räägib Maili Liinev isiklikust kogemusest, kuidas tema peres lugemisrõõmu hoitakse, kui kodus kasvab düsleksiaga laps.

Uudiskirja lõpust leiate eesti keele töölehed.

Head lugemist!

Kus on lugemisrõõmu kodu

Tekst: Maili Liinev

Lugemine on vastuoluline teema – inimesed armastavad lugemist või ärrituvad sellele mõeldes. Need, kelle jaoks on lugemine loomulik ja rõõmus tegevus ning kelle lapsed loevad samuti meelsasti, teavad, et lugemise kodu on loomulikus elus, uudishimus ja lugemishuviv.

Ometi on palju peresid, kelle jaoks tähendab lugemine hirmsat kohustust last sundida, lapsi, kes siiralt vihkavad lugemist, või inimesi, kes kunagi vabatahtlikult ei loe raamatut.

Kus siis on lugemisrõõmu kodu? Mis võiks olla iga lugemise baas? Ideaalis võiks iga inimene lugeda selleks, et saada uusi teadmisi, nautida lugu, avastada võõraid maailmu ja tunda rõõmu. Kuhu võiks üldse lugemisrõõm kaduda?

Kuhu kaob rõõm lugemisest?

Lugemist hakkab õppima laps juba sündides: ta vaatab, kuuleb, näeb, avastab – n-õ sööb esimesi papist raamatuid, näeb ja kuuleb tähti ja häälikuid. Ja siin tuleb esimene koht, kuhu võib lugemisrõõm kaduda. Laps vajab, et tema vanem on tema jaoks olemas, luues teadlikult arengu- ja lugemiskeskkonna. Laps ei saa õppida selgeks tähti ja häälikuid, kui keegi talle ei ütle, mis on mis, või ei loe raamatuid ette. Raamatute ette lugemine peaks olema lapse elus samasugune rutiin, nagu hammaste pesemine. Seda ei jäeta ära ja vanem teab, et see aitab saada lapsel paremaks lugejaks, aga eelkõige paremaks inimeseks. Inimeseks, kes oskab kuulata, mõista maailma ja oma kaaslasi.

Kooli lähenedes tuleb teine koht, kuhu tavaliselt lugemisrõõm kaob. Vanemaid võib haarata paanika: minu laps tuleb kohe ruttu lugema saada! Selleks pannakse laps eelkooli või eraõpetaja juurde, õpetatakse kodus ja treenitakse eesmärgipäraselt. Tegelikult jõuab iga laps lugemiseni erinevalt. Enamik hakkab lugema loomulikult, õppides ära tähed, häälikud, veerimise ja siis lugemise. Igaühel on oma tempo ja kasutama peab meetodeid, mis sobivad konkreetsele lapsele.

Eripedagoogi ja lugemisnõustajana olen kohanud liiga palju lapsi, kes on üleliigse lugemistreeninguga ära kurnatud ja kellest on kadunud igasugune lugemisrõõm ja -huvi. Töö nende lastega puudutab eelkõige uskumusi ja hoiakuid. Laps peab hakkama uuesti uskuma, et ta on hea lugeja, aga ka seda, et tema väärtus ei sõltu lugemisoskusest. Tuleb toetada ka lapsevanemaid, kelles võib elada hirm: mis saab minu lapsest, kes ikka veel ei oska lugeda? Olen kogenud, et kui hirm asendub usaldusega, siis tunnetab seda ka laps ja tema lugemisoskus paraneb.

Kellel on vastutus?

Lapsevanem peab võtma vastutuse oma lapse arengu eest. Näiteks võib mängida lapsega iga päev ühe lugemismängu. Selleks sobib hästi sõnasaba mäng, kus üks ütleb sõna ja teine järgmise sõna, mis algab tähega, millega eelmine sõna lõppes. Lugemistegevuseks võib olla ka tänavasiltide või retseptide lugemine, Skype'is sugulasele kirjutamine, raamatu meisterdamine jne. Oluline on, et seda tegevust kannab rõõm ja usaldus. Laps ei pea enne kooli minekut teadma, et nüüd me loeme, tema jaoks peaks olema lugema õppimine mängu osa. On uuritud, et kui laps teeb midagi rõõmuga, siis õpib ta mitu korda kiiremini ja õpitu kinnistub paremini. Igasugune treenimine, manipuleerimine ja hirmutamine („kui sa lugemist selgeks ei saa, siis...“) võib küll lühiajalist mõju avaldada, aga hiljem võib osutada see põhjuseks, miks laps ei mõista loetu sisu ega taha lugeda.

Et laps õpiks lugema, peaks ta iga päev viibima keskkonnas, kus ta näeb tähti ja raamatuid. Oluline on ka, et täiskasvanu toetab tema lugemishuvi. Kuid lisaks tähtede ja häälikute õppimisele peab laps saama piisavalt õues mängida, ronida, liikuda, teha tööd näppudega, mis toetab peenmotoorika arengut, suhelda ja kuulata jutte, et areneks sõnavara.

Kui vanem ei suuda või ei oska piisavalt lapse arengu eest vastutada, võib jääda ainukeseks võimaluseks õpetaja. Temagi saab aidata ja toetada, nii et laps hakkab lugemist armastama. Eestis on väga hea alushariduse tase, lasteaedades on olemas lugemispesad, rääkivad seinad ja raamatud. Kui laps käib lasteaiarühmas, kus lugemisoskuse arengut juhitakse teadlikult, muutub lugemine lapse jaoks toredaks tegevuseks. Oluline on ka see, et lasteaiaõpetaja on lapsevanema partner ja nõustaja, aidates lapse arengut toetada.

Lugemisoskus areneb erinevalt

Üldiselt arvatakse, et laps võiks kooli minnes lugeda. See uskumus toob kaasa kolmanda lugemisrõõmu kadumise põhjuse. Uuringutest selgub, et lapsed õpivad lugema väga erinevas eas ja on normaalne, et esimeses kolmes klassis nad alles omandavad seda. Sellist lähenemist toetab ka riiklik õppekava. Enamasti küll õpitakse lugemine selgeks juba esimese klassi lõpuks, mil lapsed suudavad lugeda soravalt ja saada aru loetu sisust.

Esimese klassi õpetajal on väga oluline roll, tal tuleb luua koolikeskkond, kuhu lapsed tahavad tulla ja kus õppida. On oluline, et lapsel tekiks koolis turvatunne, ta usaldaks õpetajat ja kaaslast ning suhted oleksid selged. Tundlikel lastel on keeruline õppida keskkonnas, kus peab olema pidevalt valvel ja ärevuses. Oluline on ka koostöö perega. Kuigi koolis kohtab õpetaja vanemaid harva, tekitavad usalduslikke suhteid eelkõige päris kohtumised ja vestlused, mis aitavad ennetada ka probleeme.

Neljandaks lugemisrõõmu kadumise põhjuseks on kohustuslik kirjandus. Esimeses klassis ei ole kuigi mõttekas paluda kõigil lastel lugeda ühte ja sama raamatut. Näiteks on „Sipsik“ paljude jaoks siis veel liiga keeruline, mõned on selle aga juba läbi lugenud. Parem on, kui õpetaja annab koju soovitusliku nimekirja. Õpetaja peaks ka selgitama lapsevanematele, mida tähendab kodus lugemine. Igapäevane lugemine peaks olema lapse elu loomulik osa. Tähtis on ka, et laps ei teeks seda vastumeelselt – pingutama küll peab, aga algklassides peaks lapsevanem aitama raamatut lugeda. Olulisem on jutu sisust aru sada, lugemistehnika arendamine tuleb alles selle järel. Tehnika areneb just siis, kui laps loeb, sest talle meeldib. Raamatut tuleks lapsele eelnevalt tutvustada, võib ka lugeda ise alguse ja vajadusel ka iga päev pikematest tekstidest osi ette. Iga laps peaks lugema nii palju, et ta pingutab, aga tekib ka eduelamus. Lapsevanem peab olema järjekindel, sest laps, kes veel ei ole harjunud pikemalt lugema, vajab pidevat toetust ja ka loetu üle arutlemist.

Mõned soovitusliku nimekirja teosed võiksid olla lubatud vaadata ka filmi või muu kunstiteosena. Soovitusliku kirjanduse üks osa võiks olla lapse enda valitud muinasjutt, aimekirjandus, luuletus vms. Valik annab lapsele ka vastutuse. Lugemisrõõmu röövimise kõige kindlam viis on aga teha lugemiskontrolle, mis tekitavad pinget ja mille eesmärk on kontrollida fakte, mitte seoseid ja arusaamist. Tänapäeval on sellele alternatiivid, loovtööd nagu näidend, plakat, rühmatöö, kirjand, reklaam jne. Sellel on ka teine kasu: lastel on võimalus esineda ja kaaslaste reklaamitud raamat võib saada järgmise rõõmsa lugeja.

Düsleksia

On lapsi, kelle lugemisoskuse areng ei sõltu keskkonnast, õpetamise kvaliteedist ega intellekti arengust. Düsleksia on kaasasündinud eripära, mis tähendab, et laps loeb eakaaslastest kehvemini ja tema lugemisoskus areneb aeglasemalt. Düsleksia puhul on oluline, et lapsevanem ja õpetaja seda märkaks ja otsiks abi. Laps peab saama võimalikult ruttu asjakohast toetust, sest muidu kujuneb tal arusaam, et ta on rumal, ja ta võib jääda ka teistes ainetes pelgalt lugemisoskuse tõttu maha. Düsleksiaga lastel on vaja täiskasvanuid, kes aitavad enesehinnangut hoida ja toetavad pikemate tekstide lugemisel. Ühtlasi tuleks kohandada õpe lapsele jõukohaseks. Düsleksiaga laps on tõenäoliselt andekas mõnel teisel alal: leiutamises, ruumiliselt nägemises või mõnes muus valdkonnas. Oluline on leida jõukohaseid raamatuid, mis aitaks ka temal lugemisest rõõmu tunda.

Lugemisrõõm algab teadlikust täiskasvanust – lapsevanemast, õpetajast ja nendevahelisest koostööst. Oluline on vaadata enda sisse ja küsida, kas ma ise tunnen rõõmu selle üle, et mul on armas laps, või tunnen juba ette himu, miks ta veel ei loe või ei taha lugeda. Kas ma õpetajana olen loonud lasteaeda või kooli laste ja enda jaoks inspireeriva lugemiskeskonna? Kas ma usun, et iga laps väärrib õnne kogeda rõõmuga lugemist? Kas olen valmis ka last toetama, et ta oskaks selle nimel pingutada?

Lugemine teeb rõõmsaks. Igapäevaelu hallusesse võib üks vahva raamat või internetist loetud tekst tuua tagasi särtsu ja sära. Lugemises peitub rõõm, et oskame lugeda, rahulolu, et saame oma lastele seda rõõmu edasi anda.

Maili Liinev on eripedagoog-lugemisnõustaja, Hoolingu koolitaja ja superviisor, lugemispesade looja ja endine Eesti Lugemisühingu juht. Samuti on ta lastejooga õpetaja ja lugemisjooga leiutaja. Mailil on kaks last, ta tegutseb ka oma lapse koduõpetajana ja töötab Gaia koolis.

Vaata lähemalt ka www.hooling.ee.